

ФРАЗЕОЛОГІЗМИ У ПРАВОВІЙ ЛЕКСИЦІ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Анна ЛЯШУК, Аліна МОШНЯГУЛ (Кіровоград, Київ, Україна)

У статті наведено семантичні та морфологічні характеристики англійських фразеологічних одиниць у мові права на основі здійснення семантичного та граматично-функціонального аналізу.

***Ключові слова:** фразеологічна одиниця, юридичний дискурс, класифікація, семантичні особливості, морфологічні характеристики.*

This article deals with semantic and morphological peculiarities of the English phraseological units in the law discourse based on semantic and grammar-functional analysis.

Key words: phraseological unit, law discourse, classification, semantic peculiarities, morphological peculiarities.

Сучасні лінгвістичні дослідження спрямовані на всебічне вивчення мовних ресурсів, які не лише фіксують знання та уявлення людей про навколишню дійсність, а й зберігають національну специфіку мови. Однією з особливостей лексичного складу англійської мови вважається широке вживання фразеологічних одиниць (далі – ФО), які відображають лінгвокультурні особливості носіїв мови. Попри загальноприйнятий факт, що фразеологізми не є типовими для мови права, якій властиві точність, офіційність, логічна послідовність, високий рівень стандартизації тощо [12: 220], вивченню особливостей англійських юридичних ФО приділяється все більше уваги у працях вітчизняних і закордонних лінгвістів [13, 14, 15]. Дослідники юридичної лінгвістики відзначають значну кількість англійських ФО у виступах правників, які таким чином не лише передають логічний зміст думки, а й виражають своє емоційне ставлення до розгляду відповідної судової справи [3: 66-67]. Виходячи з цього, ми вважаємо дослідження англійських юридичних фразеологізмів у мові правників досить **актуальним** у сучасному мовознавстві, оскільки ФО надають мовленню юристів експресивного забарвлення, що збагачує юридичну лексику особливим семантичним потенціалом та дозволяє зрозуміти національну самосвідомість та світогляд носіїв англійської мови. **Метою** пропонованої розвідки є виявлення особливостей функціонування англійських ФО у юридичній лексиці. **Завдання** нашого дослідження: укласти корпус англійських юридичних фразеологізмів та здійснити семантичну та граматично-функціональну класифікації англійських ФО у підмові права.

Предметом пропонованого дослідження є англійські фразеологізми в юридичному дискурсі, а **матеріалом** роботи слугують 200 ФО, відібраних з англомовних електронних ресурсів [17, 18, 19, 20, 21] та тлумачних словників англійської мови [22, 23] методом суцільної вибірки. Ми аналізуємо ФО, які мають у словнику позначку ‘law’ (напр.: *fee simple, kangaroo court*), містять у своїй зовнішній структурі компоненти зі вказівкою на правові поняття (напр.: *break the law, as sober as a judge*) та розкривають юридичні значення у своїй семантичній структурі (напр.: *beat the rap, cop a plea*). У ході аналізу ми застосовуємо індуктивний метод, відповідно до якого дослідження здійснено у напрямку від аналізу конкретного матеріалу – до узагальнень та висновків.

У пропонованій розвідці притримуємося визначення О. Куніна, що “фразеологія – це наука про фразеологічні одиниці, тобто про стійкі сполучення слів з ускладненою семантикою, які не утворюються за структурно-семантичними моделями змінних сполучень, що їх утворюють” [7: 5]. В. Виноградов стверджує, що “ідіоми, або фразеологічні зрощення, характеризуються семантичною неподільністю, абсолютною непохідністю значення цілого з його компонентів” [4: 124]. В. Мокієнко розуміє поняття фразеологізму як “порівняно стійке, відтворюване, експресивне сполучення лексем, що має цілісне значення” [8: 5]. Отже, основною семантичною особливістю ФО є цілісність і неподільність.

Аналіз літературних джерел свідчить про складність класифікації ФО, оскільки мовознавці поділяють їх за різними критеріями: *семантична класифікація* (Ш. Баллі [2], В. Виноградов [5]), *структурно-семантична класифікація* (О. Кунін [6]), *класифікація за контекстом* (Н. Амосова [1]), *структурна класифікація* (М. Шанський [10]). Ряд дослідників підтримують *граматично-функціональну класифікацію*, тобто розподіл на семантико-граматичні розряди або поділ ФО за синтаксичними функціями [9: 341].

У пропонованому дослідженні ми робимо спробу класифікувати англійські юридичні фразеологізми за *семантичним* та *граматично-функціональним* принципами. З точки зору семантичної стійкості (неподільності) компонентів, за В. Виноградовим, поділяємо досліджувані юридичні фразеологізми на три класи:

фразеологізми зрощення або ідіоми (абсолютно неподільні стійкі поєднання, загальне значення яких не залежить від значення складових їх слів) – *all and sundry, ancient lights, right of way*;

фразеологічні сполуки (усталені звороти, до складу яких входять слова як з вільним, так і з фразеологічним пов'язаним значенням) – *aggravated assault, breach of the peace, mitigating circumstances* (Наприклад: *The new parking law will go into effect at midnight*);

Рисунок 1

фразеологічні єдності (стійкі поєднання слів, в яких за наявності загального переносного значення чітко зберігаються ознаки семантичної роздільності компонентів) – *bail bond, class action, Hearsay evidence*.

У результаті кількісного аналізу (див. Рис. 1) ми виявили, що найбільшим класом юридичних фразеологізмів в англійській мові є *фразеологічні єдності* (39%), основною перевагою яких є

збереження семантики окремих компонентів та емоційно-експресивна забарвленість. Кількісну характеристику тематичного складу досліджуваних груп наведено нижче на рисунку 1.

Аналіз показав, що *фразеологічні зрощення* (31%) та *фразеологічні сполуки* (30%) вживаються з однаковою частотою, що свідчить про системність і, водночас, варіативність у мовленні правників. Розглянемо використання фразеологічних зрощень та фразеологічних сполук на відповідних прикладах: *The goods and chattels of the man were seized by the bank; The man was happy because he finally got his day in court*.

Класифікуючи англійські юридичні фразеологізми за граматично-функціональним принципом, ми виділяємо 4 семантико-граматичні розряди (див. Рис. 2):

1. *Дієслівні ФО* (25%) – фразеологізми, де головне слово, яке несе смислове навантаження виражено дієсловом: *assemble a case, grease someone's palm*;

2. *Субстантивні ФО* (51%) – фразеологізми, де смислове слово виражено іменником: *burden of proof, letter of the law, vicarious liability, vested interest*;

3. *Адвербіальні ФО* (19%) – фразеологізми, які виконують функції прислівників: *before the ink is dry, by the book, ultra vires*;

4. *Ад'єктивні ФО* (5%) – фразеологізми, які відповідають на ті ж питання, що і прикметники: *caught red-handed, law-abiding, out on parole*.

Широкий вжиток субстантивних фразеологізмів, для яких характерною структурою є *N+N* (*bail bond, Bench warrant, Philadelphia lawyer*), що становить 16% від усіх досліджуваних ФО, та *Adj.+N* (*common law, false arrest, red tape, punitive damages*), що становить 22% від загальної кількості досліджуваних юридичних фразеологізмів, пояснюється аналітичністю англійської мови [7, с.7-8].

Кількісну характеристику семантико-граматичних розрядів досліджуваних ФО наведено нижче:

Рисунок 2

Проведений аналіз показав, що *вербономінанти* (V+N) становлять найбільшу частку дієслівних ФО (41%). Розглянемо приклади їх вживання: *The business refused to assume liability for the dangerous products; The criminal jumped bail and went to another city to live*. Також було виявлено *фразеологічні дієслова* (8%) – словосполучення, які складаються з дієслів та прислівників [16, с. 89] та інших частин мови: *get down to the facts, lay down the law*. Результати

дослідження показали, що використання правниками дієслівних фразеологізмів пов'язане із застосуванням дієслівно-іменних словосполучень, які не лише називають дію, а й надають їй додаткових смислових відтінків.

У ході аналізу досліджуваних юридичних фразеологізмів англійської мови, ми зафіксували запозичення з інших мов: латинська – 29 ФО

(*ad hoc, bona fide, quid pro quo, res ipsa loquitur, sub judice*), французька – 2 ФО (*force majeure, fait accompli*), англо-нормандсько-французька – 2 ФО (*feme sole, feme covert*), що свідчить про відкритість англійської юридичної терміносистеми. Наявність латинських фразеологізмів в англійській підмові права пояснюється тим, що правові системи більшості європейських країн ґрунтуються на Римському праві. Не є винятком правові системи Великої Британії та Сполучених Штатів Америки, попри те, що обидві зазнали меншого впливу Римського права [11].

Аналізуючи досліджувані англійські юридичні фразеологізми, ми виявили ФО, які мають у словнику позначку ‘*Br/N.Am*’; це говорить про те, що вони є типово вживаними у правовій системі Великої Британії (*barrack-room lawyer, breach of the peace, Jersey justice*) або Північної Америки (*ambulance chaser, class action, due process*). Зафіксовані особливості свідчать про відмінності у світосприйнятті носіїв англійської мови різних країн та у їхніх правових системах.

Отже, семантична класифікація досліджуваних англійських юридичних фразеологізмів продемонструвала рівномірний розподіл ФО на фразеологізми зрощення (31%), фразеологічні сполуки (30%), фразеологічні єдності (39%), що показує емоційну експресивність, традиційність і, водночас, варіативність у мові права. Аналіз ФО за семантико-граматичними розрядами показав значний відсоток субстантивних фразеологізмів (51%) та найменший відсоток ад’єктивних фразеологізмів (5%). Результати дослідження засвідчили, що використання правниками дієслівних ФО пов’язане із застосуванням вербономінантів, які надають дії смислових відтінків.

Незважаючи на те, що використання фразеологізмів не є характерним для юридичної лексики, вони є важливим експресивним мовним засобом правників і показником їх мовної компетенції. Завдяки влучному вживанню у своїх виступах ідіоматичних виразів досвідченим юристам вдається справити переконливе враження на присутніх і досягнути позитивного результату у вирішенні судової справи. Саме тому комплексне вивчення та всебічна класифікація англійських юридичних фразеологізмів залишається перспективним предметом для подальших наукових досліджень.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Амосова Н. Н. Основы английской фразеологии / Н. Н. Амосова. – Л.: Изд-во Ленингр. ун-та, 1963. – 208 с.
2. Балли Ш. Французская стилистика / Ш. Балли. – М.: Изд-во иностр. лит., 1961. – С. 394.
3. Бігун С. Фразеологічні одиниці у підмові права: класифікація та семантичний потенціал / Вісник Львівського університету. Серія іноземні мови. – Львів, 2012. – Вип. 19. – С. 66-70
4. Виноградов В. В. Лексикология и лексикография / В. В. Виноградов. – М., 1977. – 254 с.
5. Виноградов В. В. Об основных типах фразеологических единиц в русском языке / В.В. Виноградов. – М., 1986. – 342 с.
6. Кунин А. В. Английская фразеология / А. В. Кунин. – М., 1990. – 276 с.
7. Кунин А. В. Курс фразеологии современного английского языка / А. В. Кунин. – М.: Высшая школа, 1986. – 336 с.
8. Мокиенко В. М. Славянская фразеология / В.М. Мокиенко. – М.: Высшая школа, 1989. – 98с.
9. Тоненчук Т. Семантико-граматичні, структурні, етимологічні та функціонально-стилістичні особливості соматичних фразеологічних одиниць англійської мови. / Наукові записки КДПУ. Серія: філологічні науки. – Кіровоград: РВЦ КДПУ ім.В.Винниченка, 2014. – Вип.129. – С.340-346
10. Шанский М. М. Фразеология современного русского языка / М. М. Шанский. – М.: Высш. шк. – 1985. – 160 с.
11. Яранцева О. Латинізм в англійській юридичній термінології [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://oldconf.neasmo.org.ua/node/665>
12. Яцишин Н.П. Юридична термінологія як об’єкт мовознавчих досліджень / Н.П. Яцишин // Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки. – 2011. – №6. – С.219-222
13. Bhatia, V. K. (1993) *Analysing Genre. Language Use in Professional Settings*. London/New York: Longman.
14. Biel, Lucja (2012) “Areas of similarity and difference in legal phraseology: collocations of key terms in UK and Polish company law” In A. Pamies, J.-M. Pazos Bretaña and L. Luque Nadal (eds.) *Phraseology and Discourse: Cross-Linguistic and Corpus-based Approach*. Baltmannsweiler: Schneider Verlag, 225–233.
15. Kjør, A.-L. (2007) “Phrasemes in Legal Texts” In H. Burger (ed.) *Phraseologie/Phraseology. Ein internationales Handbuch zeitgenössischer Forschung/An International Handbook of Contemporary Research*, vol. I-II, Berlin: de Gruyter, 506-516.
16. Smith L.P. (1948) *Words and Idioms. Studies in the English Language/ L.P.Smith.*—London, 228p.

СПИСОК ЛЕКСИКОГРАФІЧНИХ ДЖЕРЕЛ

17. EnglishClub [Ел. ресурс] – Режим доступу: <https://www.englishclub.com/ref/Idioms/Law/>
18. EnglishPractice [Ел. ресурс] – Режим доступу: <http://www.englishpractice.com/legal-idioms>
19. Law Idioms [Ел. ресурс] – Режим доступу: <http://www.idiomconnection.com/legal.html>
20. Learn English Today [Ел. ресурс] – Режим доступу: <http://www.learn-english-today.com/idioms/idiom-categories/law-order/law-order1.html>

21. Using English [Ел.ресурс] – <http://www.usingenglish.com/reference/idioms/cat/22.html>

22. The A to Z guide to legal phrases [Електронний ресурс] – Режим доступу:
<http://www.plainenglish.co.uk/files/legalguide.pdf>

23. The free dictionary [Ел. рес.] – Режим доступу: <http://legal-dictionary.thefreedictionary.com/>

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ

Анна Ляшук – кандидат філологічних наук, доцент кафедри практики германських мов Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка.

Наукові інтереси: лексична семантика, юридична лінгвістика, зіставні дослідження.

Аліна Мошнягул – студентка Інституту філології Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

Наукові інтереси: фразеологія, семантика, юридична лінгвістика.